

Βιογραφία: Μαρία Σίβυλλα Μέριαν

Η Μαρία Σίβυλλα Μέριαν (Maria Sibylla Merian) ήταν μία εξέχουσα Γερμανίδα φυσιοδίφης καθώς και μία εξαιρετική καλλιτέχνης-ζωγράφος, χαράκτρια και εκδότρια. Συγκαταλέγεται στους πρώτους εντομολόγους- μελετητές της μεταμόρφωσης των εντόμων. Περιέγραψε τους κύκλους 186 ειδών εντόμων και ήταν πρωτοπόρος των επιστημονικών ερευνητικών αποστολών. Το ταξίδι της στο Σουρινάμ (1699-1701) συντέλεσε στην ανακάλυψη πολλών αγνώστων ειδών φυτών και ζώων ενώ η ταξινόμηση που έκανε στις πεταλούδες και τα ζώφια ισχύει ακόμη σήμερα. Έδωσε την επιστημονική ονομασία πολλών φυτών. Οι ζωγραφικές απεικονίσεις φυτών, εντόμων, αραχνών, αμφιβίων και ερπετών, που φιλοτέχνησε, θεωρούνται αριστουργηματικές μέχρι σήμερα και θαυμάζονται σε συλλογές σε όλη τη γη. Το σημαντικότερο έργο της, *Η Μεταμόρφωση των Εντόμων του Σουρινάμ* (Insectorum Surinamensium Metamorphosis) (1705), συγκαταλέγεται ανάμεσα στα αρτιότερα βιβλία φυσικής ιστορίας όλων των εποχών και της απέφερε διεθνή φήμη μεταξύ των φυσιοδιφών και των συλλεκτών έργων τέχνης. Το πλέον πολύτιμο τμήμα του έργου, συλλογές και υδατογραφίες, αγοράστηκε από τον αυτοκράτορα της Ρωσίας και σήμερα ανήκει στην Ακαδημία Επιστημών της Αγίας Πετρούπολης. Δύο άλλες συλλογές βρίσκονται στο Λονδίνο και συγκεκριμένα στη βασιλική βιβλιοθήκη του κάστρου του Ουίνδσορ και το Βρετανικό Μουσείο. Η βιολόγος Κέι Έθεριτζ (Kay Etheridge), σε άρθρο που δημοσιεύθηκε το 2011, έγραψε: «η Μαρία Σίβυλλα Μέριαν μπορεί να θεωρηθεί η πρώτη περιβαλλοντολόγος παγκοσμίως, καθώς κατέγραψε αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα διάφορα είδη, σκιαγραφώντας αυτό που σήμερα ονομάζουμε τροφική αλυσίδα».

Η Μαρία Σίβυλλα Μέριαν γεννήθηκε στις 2 Απριλίου 1647 στη Φρανκφούρτη, παιδί μίας οικογένειας καλλιτεχνών και χαρακτών. Ο πατέρας της, Ματαίους -Ματίας Έλντερ Μέριαν (Matthäus –Mathias Elder Merian) ήταν Ελβετός χαρακτήρας, εκδότης και τοπογράφος (συγγραφέας του έργου: Ευρωπαϊκά Τοπία και Τοπογραφία - Theatrum Europaeum und Topographien). Ένα χρόνο μετά τον θάνατο της πρώτης του συζύγου, Μαρίας Μαγδαληνής (Mary Magdelene) το 1645, παντρεύτηκε την Κατερίνα Γιοχάνα Σίβυλλα Χάιμ (Catherina Johanna Sibylla Heim), τη μητέρα της Μαρίας Σίβυλλας. Όταν γεννήθηκε η Μαρία, ο πατέρας της ήδη 54 ετών, ήταν γνωστός σε όλη την Ευρώπη για τα χαρακτηριστικά του, που απέδιδαν αστικά τοπία και την άγρια φύση, καθώς επίσης και για επιστημονικά βιβλία και εικονογραφημένες εκδόσεις, όπως το έργο του *Οι Μεγάλες Αποστολές*. Πέθανε όταν η Μαρία ήταν μόλις τριών ετών. Η μητέρα της ξαναπαντρεύτηκε το 1651 τον εξαιρετικό Ολλανδό ζωγράφο λουλουδιών Γιάκομπ Μάρρελ (Jacob Marrel) (1614-1681), χήρο και πατέρα τριών μικρών παιδιών. Ζωγράφιζε νεκρές φύσεις, κατασκεύαζε χάλκινους εγχάρακτους δίσκους και ήταν έμπορος έργων τέχνης. Αναγνώρισε το ταλέντο της πρόγονής του και με τη βοήθειά του η Μαρία διερεύνησε τα μυστικά του σχεδίου, των υδατογραφιών, των νεκρών φύσεων, καθώς και της χαλκογραφία.

Ο μαθητής του, Αβραάμ Μινιόν (Abraham Mignon) (1640-1679) ενθάρρυνε και αυτός τον ενθουσιασμό της και την εκπαίδευσε στην τέχνη

της ζωγραφικής και της χαρακτηριστικής. Διδάχθηκε, μαζί με την ετεροθαλή αδελφή της από τη σχολαστική μητέρα της οικιακά, κέντημα, νοικοκυριό και ανατροφή παιδιών. Οι ετεροθαλείς αδελφοί της, Ματίας Γιούγκερ (Mathias Younger) και Κάσπαρ Μέριαν (Caspar Merian) χαρακτήρες, εκδότες, καλλιτέχνες - ζωγράφοι, καθώς ήταν άνδρες, είχαν τη δυνατότητα να ταξιδεύσουν και να διδάχθούν τις επιστήμες, και το 1653 να εικονογραφήσουν το έργο *Φυσική Ιστορία των Εντόμων* (Historia Naturalis Insectorum) του Γιόνας Τζόνστον (Johna Jonstona). Η Μαρία έμενε στο σπίτι, όπου μελετούσε αναπαραγωγές συλλογών ζωγραφικής και βιβλία από τη βιβλιοθήκη του πατέρα της και του πατριού της. Από τα πρώτα της χρόνια γοητεύθηκε από τον κόσμο των εντόμων και των φυτών. Τα ενδιαφέροντά της φαινόταν ασυνήθιστα στην εποχή της, καθώς τότε κυριαρχούσε η προκατάληψη ότι τα έντομα δημιουργούνται από ρύπους και λάσπη. Οι παρατηρήσεις της χρονολογούνται από το 1660 στη Φρανκφούρτη. Στα 13 της εγκαινίασε τη μελέτη της μεταμόρφωσης των εντόμων, π.χ. της ανάπτυξης των μεταξοσκωλήκων από φύλλα μουριάς και μαρουλιού.

Στον πρόλογο του έργου της *Η Μεταμόρφωση των Εντόμων του Σουρινάμ* αναφέρει: «Με απασχολούσε διαρκώς, από τα νεανικά μου χρόνια, η μελέτη των εντόμων. Πρώτα μελέτησα τους μεταξοσκώληκες στη γενέθλια πόλη μου, τη Φρανκφούρτη. Κατόπιν τις πολύ ωραιότερες τους πεταλούδες αλλά και ζώφια που εκκολάπτονταν από άλλα είδη λάρβας. Αυτό με παρότρυνε να

συλλέγω όλες τις κάμπιες που μπορούσα να βρω προκειμένου να μελετήσω τη μεταμόρφωσή τους και να αναπτύξω τις ζωγραφικές μου ικανότητες, ώστε να είμαι σε θέση να τις σχεδιάσω εκ του φυσικού και με ζωηρά χρώματα».

Στις 16 Μαΐου 1665, σε ηλικία 18 ετών, η Μαρία παντρεύτηκε τον κατά 10 χρόνια μεγαλύτερό της ζωγράφο Γιόχαν Αντρέας Γκραφ (Johan Andreas Graff), μαθητή του πατριού της, που ειδικευόταν στους πίνακες και τα χαρακτηριστικά αρχιτεκτονημάτων. Μέχρι το 1670 το ζεύγος ζούσε στη Φρανκφούρτη, όπου το 1668 γεννήθηκε η πρώτη κόρη της Γιохάνα Ελένα (Johanna Elena). Κατόπιν μετακόμισαν στη Νυρεμβέργη, την πατρίδα του συζύγου της. Η Μαρία Σίβυλλα συνέχισε τη μελέτη του κύκλου ζωής των πεταλούδων. Παρατηρούσε τις κάμπιες των κήπων, τις μετέφερε στο εργαστήριο όπου τις έτρεφε με κατάλληλα φύλλα φυτών, κατέγραφε τη συμπεριφορά τους και ζωγράφιζε τα διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους. Ανέφερε τις ποικίλες λεπτομέρειες της μεταμόρφωσης και απεικόνιζε τα φυτά με τα οποία τρέφονταν. Σε αυτά τα σχέδια βασίζεται το πρώτο βιβλίο της με τίτλο *Βιβλίο των Λουλουδιών* (Blumenbuch), το οποίο περιείχε λεπτομερείς εικόνες φυτών και το οποίο εκδόθηκε το 1675. Επίσης ζωγράφιζε σε περγαμνή και λινό καμβά, κεντούσε, έκανε χαρακτηριστικά και δίδασκε μία ομάδα γυναικών.

Ο ζωγράφος Γιόαχιμ Ζάντραρτ (Joachim Sandrart) έγραψε τότε για αυτή: «Όχι μόνο είχε ταλέντο στο ζωγράφισμα υδατογραφιών, λινογραφιών και ελαιογραφιών και χαρακτηριστικών, όχι μόνο κατάφερνε να αποδώσει το σχήμα και το χρώμα λουλουδιών, φυτών και εντόμων, αλλά ήταν και μία οξυδερκής παρατηρήτρια των συνηθειών των καμπιών, των μυγών, των αραχνών καθώς επίσης και μια σωστή γυναίκα, μία καλή νοικοκυρά».

Το πρώτο της βιβλίο, που εκδόθηκε με το όνομα «Μαρία Σίβυλλα Γκράφ, κόρη του πρεσβύτερου Ματθαίου Μέριαν Έλντερ», εκδόθηκε από τον σύζυγό της. Ήταν τρίτομο και οι τόμοι του δημοσιεύθηκαν χωριστά το 1675, το 1677 και το 1680. Αποτελούνταν από χαρακτηριστικά, τα οποία δεν συνοδεύονταν από κείμενο, και τα οποία απεικόνιζαν λουλούδια, γιρλάντες και ανθοδέσμες. Τα άνθη συνοδεύονταν συχνά από κάμπιες, πεταλούδες, αράχνες που απεικονίζονταν καλλιτεχνικά και με μεγάλη ακρίβεια. Κάθε κομμάτι περιείχε 12 πίνακες σε μορφοποίηση 1/4. Ο τίτλος του βιβλίου ήταν *Blumenbuch* (Το Βιβλίο των Λουλουδιών).

Το 1678 η Μαρία γέννησε τη δεύτερη κόρη της Δωροθέα Μαρία. Σ' αυτό το διάστημα μελετούσε και ερευνούσε τη μεταμόρφωση των εντόμων.

Αυτή η έρευνα κατέληξε το 1679 στη δημοσίευση του πρώτου μέρους του επιστημονικού της βιβλίου της με τον τίτλο *Η θαυμαστή μεταμόρφωση των καμπιών και η μοναδική τους φωτοφαγική διαίτα* (Der wunderbare Raupen Verwandlung sonderbar Blumen und - Nahrung). Το πρώτο μέρος του βιβλίου περιλάμβανε 50 δικούς της πίνακες, όλοι τους χαρακτηριστικά, συνοδευμένους από περιγραφές εντόμων, κυρίως ζωφίων, πεταλούδων καθώς και των λαρβών τους. Το δεύτερο μέρος δημοσιεύθηκε στη Φρανκφούρτη το 1683.

Σε κάθε μία από τις 100 χάλκινες πλάκες (καθεμία εκ των οποίων περιείχε πενήντα πίνακες) η Μαρία παρουσίαζε πολλά είδη εντόμων ζωγραφισμένων εκ του φυσικού σε διάφορα στάδια ανάπτυξης συμπεριλαμβανομένων των φυτών, με τα οποία τρέφονται. Το κεντρικό θέμα κάθε σχεδίου ήταν ένα φυτό, συνήθως σε άνθιση και, κάποιες φορές, με καρπούς. Δινόταν το όνομα κάθε φυτού στα γερμανικά και τα λατινικά. Συχνά η Μαρία προσέθετε χρώματα. Το χρωματισμένο από τη συγγραφέα βιβλίο ήταν ένα φαινόμενο για την εποχή του. Ο Κρίστοφερ Αρνολντ (Christopher Arnold) -αστρονόμος και πολυμαθής της εποχής από τη Νυρεμβέργη- χαρακτήρισε το έργο της «μεγαλειώδες».

Το 1681 ο πατριός της Μάρρελ πέθανε και η Μαρία μετακόμισε από τη Νυρεμβέργη στη Φρανκφούρτη για να βοηθήσει τη μητέρα της. Από αυτόν κληρονόμησε το σπίτι, χρήματα, μία μεγάλη βιβλιοθήκη και την πινακοθήκη του. Ωστόσο μαζί με αυτά της άφησε και πολλά χρέη.

Το 1683 δημοσιεύθηκε το δεύτερο μέρος του βιβλίου της «Η Κάμπια», με 50 πίνακες και συνοδευτικό κείμενο. Δημοσιεύθηκε με την αρωγή του συζύγου της στην Φρανκφούρτη. Η Μαρία συνέχισε τις παρατηρήσεις της και σαν εξάσκηση ζωγράφιζε μία ομάδα κοριτσιών από τη Φρανκφούρτη, ενώ παράλληλα αλληλογραφούσε με τη ζωγράφο και φίλη στη Νυρεμβέργη Δωροθέα Μαρία Άουεριν. Τότε εμφανίστηκαν τα πρώτα προβλήματα στις σχέσεις του ζεύγους.

Την ίδια χρονιά (1685), η Μαρία Σίβυλλα χώρισε με το σύζυγό της και μαζί με τη μητέρα της και τις δύο κόρες μετακόμισε στο κτήμα Wieuwerd στις Κάτω Χώρες, ελπίζοντας να γίνει δεκτή στην Κοινότητα των Λαμπαδιστών (ριζοσπαστικής προτεσταντικής κοινότητας στην ολλανδική επαρχία της Φριζίας), της οποίας μέλος από 1677 ήταν η χήρα του αδελφού της Κάσπαρ. Το κάστρο του κτήματος ανήκε στον Κορνέλις βαν Ζόμελσντιχτ (Cornelis van Sommelsdijk), κυβερνήτη του Σουρινάμ. Χάρη σε αυτόν μπόρεσε να επισκεφθεί το Σουρινάμ, όπου εξοικειώθηκε με τη γλωρίδα και την πανίδα της τροπικής Νότιας

Αμερικής.

Το 1691, η Μαρία μαζί με την κόρη της έφυγε από την κοινότητα των Λαμπαδιστών και μετακόμισε στο Άμστερνταμ, όπου κέρδισε γρήγορα φήμη μεταξύ πολλών ιδιοκτητών των εκθεσιακών χώρων στην πόλη, ως ζωγράφος φυτών και ζώων, τόσο εξωτικών όσο και ιθαγενών. Εκεί, το 1692, η μεγαλύτερη κόρη της Ιωάννα Έλενα παντρεύτηκε τον Γιάκομπ Χέντρικ Χέρολτ (Jacob Hendrik Herolt), ο οποίος ήταν επίσης πρώην μέλος της κοινότητας των Λαμπαδιστών στο Wieuwerd και εμπορευόταν με το Σουρινάμ. Η Μαρί διεξήγαγε έρευνες στην εντομολογία, εκτρέφοντας κάμπιες από την περιοχή του Άμστερνταμ ενώ επέκτεινε τις παρατηρήσεις της και στα μυρμήγκια. Επέστρεψε στη διδασκαλία και τη ζωγραφική, από την οποία προερχόταν το εισόδημα κατά τη διάρκεια της διαμονής της στη Νυρεμβέργη και τη Φρανκφούρτη. Οι υδατογραφίες της γινόταν όλο και πιο δημοφιλείς μεταξύ των αγοραστών.

Το 1699, στην ηλικία των 52, παρά την προτροπή των φίλων της και της οικογένειάς της να μην πραγματοποιήσει το ταξίδι, υλοποίησε την επιθυμία της και, μαζί με την υστερότοκη κόρη της Δωροθέα, επιβίβαστηκε στο πλοίο για το Σουρινάμ, μία ολλανδική αποικία στην Αμερική. Σκοπός του ταξιδιού της ήταν να μελετήσει τους κύκλους ανάπτυξης των τροπικών εντόμων και να ζωγραφίσει εξωτικά έντομα και φυτά. Το ταξίδι διευκολύνθηκε από το δάνειο που της χορήγησε η πόλη του Άμστερνταμ. Όπως σημείωσε η Ντέιβις (Davis), αυτό το ταξίδι ήταν ασυνήθιστο, όχι μόνο για μια γυναίκα της θέσης της, αλλά και πρωτοφανές για οποιοδήποτε ευρωπαϊό φυσιοδίφη.

Μετά την άφιξή τους στην πρωτεύουσα του Σουρινάμ, η Μαρία Σίβυλλα και η κόρη της Δωροθέα, έζησαν στο Παραμαρίμπο. Η παραμονή τους στη Νότια Αμερική οδήγησε τη Μαρία σε παρατηρήσεις όχι μόνο στο δικό της κήπο, αλλά και σε ένα δάσος γεμάτο πτηνά, λίγο έξω από το Παραμαρίμπο. Ταξίδεψε σε όλη την ολλανδική αποικία, σκισάροντας τα τοπικά ζώα και φυτά. Επισκέφθηκε φυτείες κατά μήκος του ποταμού Σουρινάμ σε αναζήτηση νέων καμπιών. Ξεκίνησε με ένα κανώ, μία αποστολή 40 μιλίων μέχρι τον ποταμό στη φυτεία της Πρόβιντενς (Providence), τον Απρίλιο του 1700 και μαζί με την κόρη της έκανε πολλά ταξίδια στην ενδοχώρα, στη διάρκεια των οποίων συνέταξε πολλές περιγραφές, σχέδια και ακουαρέλλες για τη μεταμόρφωση των εντόμων. Στο Σουρινάμ εργάστηκε για τη συλλογή, τις παρατηρήσεις και τη ζωγραφική, πάνω από 90 ειδών ζώων και 60 ή περισσότερων ειδών φυτών.

Στο Σουρινάμ δεν μπόρεσε να μείνει περισσότερο από 21 μήνες, επειδή αρρώστησε βαριά, πιθανώς από κίτρινο πυρετό (άλλοι εικάζουν ελονοσία). Τον Ιούνιο του 1701, μαζί με την κόρη της έφυγε από το Σουρινάμ και επέστρεψε στο Άμστερνταμ, φέρνοντας εικόνες σε περγαμηνές και μια συλλογή δειγμάτων (πεταλούδων διατηρημένων σε μπράντι, μπουκάλια κροκοδείλων και φιδιών, σαυρών, αυγών, τεύτλων, νυμφών, και κουτιών από αποξηραμένα έντομα), την οποία σκόπευε να πουλήσει.

Καθώς συγκέντρωσε στο Σουρινάμ εκτενή στοιχεία δημοσίευσε στο Άμστερνταμ το 1705 το πιο σημαντικό έργο της, *Η Μεταμόρφωση των Εντόμων του Σουρινάμ* (Metamorphosis Insectorum Surinamensium), το οποίο θεωρείται από τους περισσότερους μελετητές ως το magnum opus της. Ήταν μία καλαισθητή, πλούσια σε εικονογράφηση έκδοση, από 60 πλάκες, η οποία τυπώθηκε σε διαφάνειες στα λατινικά και τα ολλανδικά. Με αυτή απέκτησε διεθνή φήμη μεταξύ των φυσιοδίων και συλλεκτών έργων τέχνης. Πράγματι, θεωρείται ως ένα από τα καλύτερα βιβλία φυσικής ιστορίας, που έχει ποτέ εκδοθεί. Είναι σαφές, έχει απλό ύφος γραφής και οι πέντε εκδόσεις του, η τελευταία στη Γαλλία το 1771, είχαν αυθεντικούς πίνακες. Ωστόσο, η υψηλή τιμή του βιβλίου είχε ως αποτέλεσμα χαμηλές πωλήσεις και η Μαρία Σίβυλλα έπρεπε να συμβιβαστεί με τη διδασκαλία της ζωγραφικής, τις πωλήσεις υλικών ζωγραφικής και φαρμάκων, τα οποία ήταν κατασκευασμένα από φυτά και ζώα. Μάταια επίσης επεδίωξε επαρκή αριθμό συνδρομητών για οποιαδήποτε έκδοση αυτού του βιβλίου στα γερμανικά και τα αγγλικά.

Ακόμη και τα τελευταία χρόνια της ζωής της, η Μαρία Σίβυλλα Μέριαν εργαζόταν πάνω σε ένα τρίτο βιβλίο για την ευρωπαϊκή κάμπια, το οποίο η κόρη της δημοσίευσε μετά τον θάνατό το 1717. Παρόλα αυτά η Μαρία κατάφερε να μεταφράσει τους δύο πρώτους τόμους βιβλίων για κάμπιες στα ολλανδικά και τα δημοσίευσε το 1713/1714. Εργάστηκε ενεργά μέχρι το 1715, όταν και υπέστη εγκεφαλικό επεισόδιο. Μετά από μια μακροχρόνια ασθένεια, πέθανε στο σπίτι της στο Άμστερνταμ στις 13 Ιανουαρίου, 1717 στην ηλικία των 70. Στο μητρώο του θανάτου ήταν καταγεγραμμένη σαν φτωχή. Δυστυχώς, η δεύτερη έκδοση του έργου *Η Μεταμόρφωση των Εντόμων του Σουρινάμ* πραγματοποιήθηκε μετά τον θάνατό της στο Άμστερνταμ το 1719.

Η Μαρία Σίβυλλα Μέριαν κατά τη διάρκεια της ζωής της έγινε διάσημη ως μια μεγάλη φυσιοδίφης και καλλιτέχνης. Όταν πέθανε, οι

υδατογραφίες και τα βιβλία της ήταν ευρέως γνωστά στην Ευρώπη. Μόλις λίγες εβδομάδες πριν το θάνατό της, τσάρος Μεγάλος Πέτρος της Ρωσίας, διέταξε τον γιατρό του Ρόμπερτ Έρσκιν, (Robert Erskine) να αγοράσει τα πρωτότυπα σχέδιά της (όλα τα πρωτότυπα έργα της έχουν αγοραστεί). Όταν ο τσάρος πέθανε, εκτέθηκαν στο μουσείο της Ρωσίας, όπου παραμένουν έως σήμερα.

Βιβλιογραφία

- Nathalie Zemon Davis, *Metamorphosen. Das Leben der Maria Sibylla Merian*. Wagenbach Verlag, Berlin 2003.
- Natalie Zemon Davis, *Kobiety na marginesie: Trzy siedem-nastowieczne życiorysy*. Wyd. Naukowe PWN 2012.
- Florence F.J.M. Pieters, Diny Winthagen, *Maria Sibylla Merian, naturalist and artist (1647-1717): a commemoration on the occasion of the 350th anniversary of her birth*. Archives of Natural History 1999, 26 (1): 1-18.
- Kay Etheridge, *Maria Sibylla Merian: The first ecologist?* In: *Women and Science. 17th Century to Present: Pioneers, Activists and Protagonists*, D.S. Andreolle and V. Molinari, eds. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2011,31-49.

Kay Etheridge, *Maria Sibylla Merian and the metamorphosis of natural history*. Endeavour, 2011, 35:16-22.

Encyklopedia Columbia, wydanie 5, 1993. Dostępne pod adresem: <http://web2.infotrac.galegroup.com/itw>.

National Museum of Women in the Arts. "Maria Sybilla Merian." Dostępne na: <http://www.nmwa.org/legacy/bios>.

Κείμενο: Marlena Zielińska
Μετάφραση στα ελληνικά: Βασίλης Κόκκοτας

This is the Title was edited by and it is based, in part, on **Historical Background: Topic** written by **Author** and on **Biography: Name** written by **Author**.

This is the Title was written by **Author** with the support of the European Commission (project 518094-LLP-1-2011-1-GR-COMENIUS-CMP) and **Institution, Country**. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.